

TALLÓZÁS

Dobrogeanu-Gherea szociológiai hagyatéka

(Lupta de clasă, 1968. 3.)

Gherea szociológiai munkássága az opportunista hatások nyomán jelentkező zavaros elemek mellett és ezek ellenére rendkívül értékes gondolatokat tartalmaz az akkori román társadalom szerkezetére és erőviszonyaira vonatkozóan, melyeket még nem ismernek és nem értékelnek eléggé a hazai marxista kutatók. Ez indítja Ștefan Voicu arra, hogy kritikai szempontokat nyújtson tanulmányában a további Gherea-kutatás elősegítésére.

A szerző Gherea egyik legfontosabb érdemének tekinti — amit az eddigiek során nem hangsúlyoztak eléggé —, hogy a maga idejében mélyenszántó elméleti elemzéssel és konkrét példák bőséges felsorakoztatásával bizonyította be: Romániában nemcsak lehetséges, de valószínűleg létezik a kapitalizmus és a munkássztyál, s ezek sokoldalú fejlődése már a mezőgazdaságban is lemérhető. *Asupra socialismului în țările înapoiate* (A szocializmus az elmaradott országokban) című, 1911-ben íródott művében adatokkal igazolja, hogy az akkori Romániában csak a nagyiparban már több mint 120 000 munkás dolgozik, 50 000 magánvállalatoknál s 70 000 az állami monopóliumot alkotó szektorban. Kutatásaival nemcsak a szocialista mozgalom lehetőségét, de szükségszerűségét is bebizonyította.

1908-ban egy tanulmányában Románia és a fejlett kapitalista országok társadalmi-történelmi fejlődésének szintkülönbségével kapcsolatosan felhívja a figyelmet, hogy a szocialista elvek alkalmazhatósága és az ebből eredő gyakorlati tevékenység országonként változik. Megállapítja, hogy nálunk is, némi módosulásokkal, a nyugati fejlett tőkésállamokban érvényesülőkkel azonos törvényszerűségek dominálnak, s kiemeli a sajátos, kettős gazdasági struktúrát, a

„kapitalista jobbágy“ rendszert, amit ő „újjobbágyságnak“ (neoiobăgie) nevez. Gherea helyesen látja, hogy a feudális maradványok eltüntetése, az agrárkérdés megoldása a kor központi problémája, s tulajdonképpen ettől függ az ország további társadalmi-gazdasági fejlődése. Szociológiai műveiben ezért foglalkozik a legtöbbet a parasztsággal. Voicu lényeges szempontként emeli ki: Ghereánál e problémának a központba állítása nem vezet oda, hogy Románia jövőjét agrárországgá való fejlesztésében lássa. A probléma túlmutat önmagán és — Gherea megfogalmazásában — ez „a kérdések kérdése“, amely feltétele a radikális gazdasági átalakulásnak, az ország iparosításának.

Gherea érdeme, hogy éppen az oppor-tunizmus előretörése idején állítja fel azt a követelményt, hogy a munkássztyálnak semmi keresnivalója a burzsoá pártokban, hanem önálló osztálypártra van szüksége, amelynek célja az ország szocialista átalakítása.

Az eddigi Gherea-értékelések és -bírálatok egyoldalúságának okát Voicu abban látja, hogy a nagy marxista gondolkodónak a világháborút megelőző korszakra vonatkozó társadalom-elemzését a világháborút követő társadalmi változással vetették össze. Ilyenformán értelmezőinek és bírálóinak történelmietlen kritikai magatartása nem eredményezhetett tárgyilagos megítélést. Kétségtelen, hogy Gherea nem látta tisztán kora társadalmi erőviszonyait és a fő társadalmi hajtóerőket. Nem veszi észre, hogy a legfontosabb gazdasági és politikai tényező nem az ipari, hanem a kereskedelmi és banktőke, mely nincs érdekelve a parasztok teljes felszabadításában, és szinte teljes érzéketlenségben köegyzisztál a földesúri osztállyal. Másik hibája, hogy figyelmen kívül hagyja az ország kapitalista fejlődésének belső, azaz döntő hajtómotorjait. A polgári kibontakozást úgy tekinti, mint a drinápolyi béke után behatoló külföldi — elsősorban angol — tőke „forradalmasító“ hatását. Említtett tévedéseiből következett az a hibás tétele, hogy Románia — 1910-ben! — nem a polgári demokratikus forradalom kiteljesítése, hanem a „kapitalista társadalmi forradalom“ véghezvitele előtt áll.

A tanulmány szerzője szerint a helyes értékeléshez elsősorban az szükséges, hogy helyesen ítéljük meg: mit jelentett akkor Gherea munkássága, fékezte vagy szolgálta-e a haladást? Ha így közelítünk a kérdésekhez, nyilvánvalóvá válik Gherea jelentősége és egyedülálló

szerepe a század eleji román társadalom marxista szellemű elemzésében. Ez a hozzáállás lehetővé teszi a gazdag és eltelendő, pozitívumokban és negatívumokban egyaránt bővelkedő szociológiai hagyaték objektív újraértékelését, a kiváló esztéta megismerését szociológusi minőségében is.

A politikatudomány történetéből

(*Revista de filozofie, 1968. 3.*)

Ovidiu Trăsnea *Conceptul de știință politică în antichitate și în evul mediu* című írása a politológia vonatkozó viták időszerűségének felvillantása után a történeti kialakulást nyomon követő elemzések szükségességére hívja fel a figyelmet. A rekonstruáló törekvések nem újkeletűek, s igen változatosak. A fontosabb próbálkozásokat jelezve ismerteti a tanulmány írója I. Torres Bodet, Carl I. Friedman, Maurice Duverger politikatörténeti elméletének fő vonalát.

Magyar politikai gondolkodás előrehaladásának jelentősebb momentumai a vizsgálat tárgyául választott korban és későbbi korban? A kérdésre adott felelet az elméleti vonalat tár elénk, amelynek középpontja a politikai gyakorlat és a jogi elv közötti az önállóvá váló állam felé mutat. A tanulmányban főként történelmi források (Platon *Politeia* című műve, az ókori görögök *Tanítása* című műve, az indiai Kautilya *Arthásztra*, vagy a *politika tudománya* című műve i. e. a IV. századból) meggyőző bizonyítékaik annak, hogy az ókori Kelet politikai tudománya közvetlen gyakorlati célokat szolgált. Ugyanezt a szerepet töltötte be az ókori görögöknél is, Démokritosz, Szókratész, Xenophanész politikai gondolatai a hatalom gyakorlásának módszereit és eszközeit hivatottak kutatni, mint ahogy az etikanak e korban közvetlen feladata jobbá tenni az embereket.

A politikai ismeretek tudománnyá ötvöződésének további jelentős csomópontját Platon elemzéseiben jelöli meg Trăsnea, de a tudomány megalapítóját — eltelőben lévő kutatóval — nem Platónban, hanem Arisztotelészben látja. Ez utóbbinál a politika mindenképp főtől álló, maga alá rendeli a vele összefonódó etikát is, szemben Platónnal, akinél az alacsonyabb feleltetett irány.

Az ókori politikai elmélet teológiai gúnyos kritikáját Augustinus (Szent Ágoston) *De Civitate Dei* című műveiből csendül ki a középkorban.

Occan William, Marsilio da Padova, Jean de Paris, Engelbert von Volkersdorf, Dante Alighieri, Marsilio Mainardini, Luther, Kálvin és főleg Niccolò Machiavelli az a néhány kiemelkedő gondolkodó, aki a tomizmussal, a pápai „monizmussal” szemben álló vonalat képviselve a politikatudománynak a katolikus egyháztól való függetlenné válása ügyét fokozatosan győzelemre viszi, s a politikatudományt a világi hatalom szolgálatába állítja.

Kollokvium az agy kutatásról

(*Contemporanul, 1122.*)

„Az embernek az az igyekezete, hogy tulajdon agyát megismerje — a lehető legnagyobb intellektuális kaland” — idézi T. G. Maiorescu az ausztráliai Sir John Eccles Nobel-díjas tudós szavait. A Párizsban márciusban megtartott UNESCO-kollokviumon, mely az *Agykutatás és az emberi magatartás* címet viselte, 22 ország 78 tudósa — közöttük a bukaresti Kreindler professzor is — e nagy kaland eddigi eredményeit leltározta fel és értelmezte.

A felgyült ismeretanyag hatalmas tudományos jelentőségű még akkor is, ha a végcél: megfejteni azt a jelrendszert, mellyel az agy felfogja, lefordítja, közli, tartósítja, kezeli „táplálékát”, az információt — még messze van. A feladat bonyolultságára jellemző, hogy a kollokvium résztvevői szinte valamennyi tudományág, így a neurofiziológia, a biokémia, filozófia, filológia, pszichológia, pedagógia, kibernetika, antropológia, gyógyszerészet, nyelvtudomány, szociológia művelőihez intéztek lelkes felhívást: osszpontosítsák tudományos tevékenységüket erre a kutatási területre.

Paradox módon a létező legbonyolultabb szerkezet, az agy működését 10 milliárd tökéletesen egyforma neuron gyakorlatilag végtelen számú kapcsolásának áramköre adja meg. Egyetlen neuron közvetlen szomszédaival 50 000 különböző áramkör-kapcsolatba kerülhet. A neuronok közötti bonyolult áramkör-kapcsolatok sokasága az agy hatalmas teljesítményét teszi lehetővé: emóció, emlékezés, fájdalom, álmodozás, alkotás...

A kollokviumon elhangzott beszámolókból kiderült, hogy az agy meghatározott funkciókat betöltő zónáiba beültetett elektródok segítségével nemcsak az elektromos impulzusok továbbította üzenetet lehet felfogni, hanem kívülről, előre meghatározott reakciót kiváltó elektromos impulzust lehet az agyba to-

vábbítani, tehát befolyásolni lehet az ún. „foglalt zónák” működését. Például ki lehet váltani agresszivitást a békés természetűnél, éhség érzetét a jóllakottnál és fordítva. A kollokviumon megtárgyalták a lehetőség felhasználásának etikai problémáit is. Érdekes megemlíteni, hogy az emberi agykéreg legnagyobb része — az állattól eltérően — ún. „szabad területből” áll. Itt fogamzanak meg a gondolatok, itt jelennek meg az intelligencia felvillanásai, itt születnek a művészi alkotások.

A kollokvium nem szorítkozott az agykutatás neurofiziológiai eredményeinek értékelésére; az emberi agyat, ezt az „információt faló, emésztő és felhasználó gépet” természetes társadalmi környezetében értékelte, s megvitatatta az agyműködés, a magatartás belső (biológiai, fiziológiai, pszichológiai) és külső (társadalmi) feltételeit.

Allatkísérletekkel bizonyították, hogy a fejlődésben levő egyedek elégtelen táplálkozása az agynak helyrehozhatatlan súlybeli elégtelenséget váltja ki. Ellenkezőleg, a környezet gazdagítása már a patkányoknál is az agy súlygyarapodásához vezetett. A protein-szegény táplálék és a kultúra hiánya — jelentette ki René Maheu — több országban lassú agyműködéshez, helyrehozhatatlan elmaradottséghez vezet.

Ismét többen bizonyították, hogy neveléssel is irányítható az agykéreg bizonyos központjainak működése. Így például sikerült patkányokból a velük született gyilkos ösztönt kipusztítani, ha minden egyes gyilkosságot fájdalmas elektro-sokkal társítottak, és ellenkezőleg: békés patkányokból gyilkosokat „nevelni”, ha minden meggyilkolt egérért étellel jutalmazták őket.

Többen helyeselték azt a gondolatot — így a pittsburgi Mayer professzor is —, hogy az ember esetében is próbálják értékesíteni az agresszivitás kiiktatásának ilyen lehetőségeit. A kollokvium résztvevőinek többsége azonban rámutatott arra, hogy az agresszivitásnak társadalmi okai is vannak, így a kollokvium elnöke, Chagas professzor lelkesen foglalt állást a tudósok közös nemes szándéka mellett: segítsék elő olyan bio-társadalmi körülmények létrehozását, amelyek kiküszöbölik az agressziót kiváltó összes tényezőket.

Az élő Madách

(*Palócföld*, 1968. 1.)

A magyarországi Nógrád megyében jelenik meg, mostantól negyedévenként, a *Palócföld* című irodalmi, művészeti és

művelődési folyóirat. Mindjárt az első számban fontos irodalomtörténeti anyagra bukkanunk. Az *élő Madách* összefoglaló cím alatt közölnek a palócföldi születésű Madách örökségével foglalkozó feltúcat írást. A Madáchról szóló irodalom, külföldi előadások, ismertetések teljes anyaga összegyűjtésének égető voltára hívja fel a figyelmet Radó György. Ebből a célból javasolja egy Madách Társaság felállítását, amely összehangolná és előmozdítaná a Madách-kutatás és -népszerűsítés munkáját.

Új utakon a Madách-kutatás címmel készített interjút Kerényi Ferenc. Négy kutató műhelyébe látogat el a szerző: a bibliográfus, a bibliofil gyűjtő-kutató, a levéltáros és a történész mondja el gondolatait néhány kérdésről. Külön érdeklődésre tarthat számot Kozocsa Sándor készülő Madách-bibliográfiája, amely az életrajzi vonatkozások mellett a külföldi és magyarországi kiadások, kritikák, szépirodalmi és képzőművészeti feldolgozások jegyzékét is magába foglalja. A Madách-kutatás legégetőbb kérdésének egy tüzetes nagy életrajz megírását tartja. A politikus Madáchcsal foglalkozik Spáczay Hedvig levéltári kutató. A jövő évre igéri a Madách elítélése körüli homályt tisztázó munkájának megjelenését. A történész keresi a találkozási pontokat Madách életműve és a kor történelemszemlélete között. R. Várkonyi Agnes szerint a 40-es, 50-es évek történelemszemléleti törekvéseinek (az emberiség történetének egységében láttatása, a fejlődés kultúr-csomópontjainak kitapintása) összefoglalását a történelemtudomány nem tudja megvalósítani, de sikerült ez Madáchnak — magas művészi fokon.

Külön ki kell emelni a balassagyarmati Szabó József munkásságát. Nem hivatalos irodalmár létére egész életét a Madách-kultusz szolgálatába állította. Szinte teljes Madách-gyűjteménnyel rendelkezik, az első kiadásoktól a tavaly megjelent eszperantó, angol, francia és más fordításokig. Külön cikkel is adózik Madách emlékének, melyben a Madách—Arany viszonyt próbálja tisztázni. Megállapítja, hogy Arany javításai a Tragédián jórészt helytállóak voltak, de néhány példával igazolja, hogy olykor talán épp a madáchi változat volt a kifejezőbb, tömörebb.

L. Kiss Ibolya, csehszlovákiai író nő könyvét (*Az asszony tragédiája*, 1967.) ismerteti Szabó Károly. A könyv szerzője a költő anyját teszi felelőssé a család felbomlásáért. Az író nő elejti a Fráter Erzsébet ellen emelt hűtlenségi vádat,

és bebizonyítja, hogy a válás tulajdonképpen két ember tragédiájává vált. Az egyikből pszichopata lett, a másikból a haza és az emberiség elkötelezettje, aki megírja *Az ember tragédiáját*. Csongrády Béla ismerteti Kántor Lajos *Százéves harc „Az ember tragédiájá”-ért* című, az Irodalomtörténeti Füzetek 53. számaként megjelent tanulmányát. Az ismertető az első olyan marxista igényű tanulmány megszületését látja benne, „amely a Tragédia körül dúlt eszmei harcok legfontosabb téziseit kísérli meg összefoglalni”.

És végül, nem utolsósorban, Németh Antal érdekesítő írása: *Szabó Lőrinc és Az ember tragédiája*. Németh Antal rendezésében adták elő a Tragédiát a rádióban 1935-ben. Bécsi kezdeményezés nyomán Lucifert megtette narrátornak, s az egyes színeket Szabó Lőrinc verses szövegével köthette össze. Ezek a betoldások szervesen illeszkednek a mű egészébe, nem okoznak törést. Németh Antal nem beszél ugyan róla, érdemes volna azonban megvizsgálni, milyen egyezéseket mutat a harmincas években Szabó Lőrinc költészete a Tragédiával...

Páriák — 1968

(*Le Monde*, 7237.)

Jean Wetz, a világglap indiai tudósítója a páriák helyzetéről számol be az Emberi Jogok Nyilatkozata elfogadásának huszadik évfordulója alkalmából. Közlése szerint körülbelül hetvenmillió pária él Indiában. Gandhi, aki egyenjogúsításukért küzdött, az „isten gyermekeinek” nevezte őket. Problémáik azonban ma is megoldatlanok, s időnként kiváltják a haladó indiaiak lelkiismereti válságát.

Újabbán egy Andra—Pradeshben történt borzalmas esemény kavarta fel a kérdélyeket: a város főterén több száz néző jelenlétében (természetesen bármiféle bírósági eljárás mellőzésével) megégettek egy fiatal páriát, akit — egy serpenyő ellopásával gyanúsítottak. A hatóságok télenek maradtak, csak néhány hét elteltével, parlamenti interpellációk után tartóztatták le a tetteseket. Az ügy kapcsán aztán sok más döbbenetes eset is napfényre került. Misorében leütöttek egy férfit, mert pödört bajusza volt, amilyet csak jobb kaszthoz tartozók engedhetnek meg maguknak. Egy fiatal ember életével lakolt, mert szandált viselt (az érinthetetlenek csak mezítláb járhatnak). Asszonyokat is megköveztek.

Wetz szerint ezeknek az eseteknek a

megszelöltetése az indiai sajtóban — bizonyos haladást jelez. Ugyanis ezidáig az érinthetetlenek nem mertek panaszt tenni, holott az állami függetlenség elnyerése óta a páriák megkülönböztetését törvény tiltja. A páriák már használhatják a közlekedési eszközöket, s a gyárak étkezdéiben együtt étkezhetnek előkelőbb munkatársaikkal (igaz, az érinthetetlenek számára megkülönböztető színű edényekben tálalnak). S már rég nem ütöttek agyon egyetlen páriát sem azért, mert árnyéka ráesett egy magasabb kasztbélire.

Az érinthetetlen kisebbség fiatalságának egy része határozottan harcolt jogaiért: többen bekerültek már az egyetemekre és az államapparátusba is. Szövegeseik azok a haladó hinduk, akik könyörtelenül szeméret vetik a hinduista nacionalizmusnak: helyes, hogy érzékenyen reagálnak a rhodésiai négerkivégzések, de csökkent értékű a protestálás, amíg honfitársaikat diszkriminálják.

Lukács György — korunk irodalmáról
(*Híd*, 1968. 1.)

Az újvidéki folyóirat munkatársának, Hornyik Miklósnak „rögtönzött kérdései” Lukács Györgyhez számtalan izgalmas filozófiai, társadalmi, művészeti problémát érintenek (*Antigoné mellett — Iszméné ellen*), a tanulmány-terjedelmű és helyenként tanulmány-mélyességű interjú valamennyi lényeges pontjára kitérni azonban szűk a tér. Idézzünk hát néhányat a Lukács esztétikai nézeteire vonatkozó kérdésekből és válaszokból.

Köztudomású, hogy „korunk irodalmát, e félig-meddig avantgarde irodalmat, professzor úr nem sokra tartja...” — indítja a beszélgetést Hornyik. Lukács ezúttal sem tagadja idegenkedését az avantgardizmustól, de különbséget tesz véleménye, esztétikai ítélete és a folyamat „megállítása” közt: „Soha életben, beleszámítva azt az időt is, amikor a diktatúrában népbiztos voltam, soha nem akartam semmiféle irodalmat eltiltani. Az irodalomnak megvan a maga spontán fejlődése abból eredően, hogy az emberek hogyan reagálnak a valóságra. Én az okát is meg tudom mondani, hogy most mért reagálnak az emberek úgy a valóságra, ahogyan az avantgardizmusban megnyilvánul. Engedje meg, hogy gorombán fejezzem ki magam: az expresszionizmustól és a futurizmustól kezdve az egész fejlődés naturalista jellegű. Naturalizmus és realizmus között nagyon éles különbséget teszek — s a

mai írók túlyomó része naturalista... A naturalizmusnak az a baja, hogy a szerelemből múlt szex, a gyűlöletből kicsinyes veszekedés lett, és a nagyszabású emberi dolgok mellett, amelyek a valóságban ma is megvannak, amelyeket egy igazi művész ma is meg tud találni, teljesen megértés nélkül mennek el az írók... Az irodalom hivatását abban látom, hogy az ember és emberiség ügyét képviselje, bizonyos esetekben a korrallal együtt, mint mondjuk Petőfi 1848-ban, ha kell azonban, a kor ellenére, ahogy azt például Ady a Ferenc József-korban csinálta. És itt van, nem apróságokban, az az ellentét, ami engem az úgynevezett avantgarde-től elválaszt.

Az egyes írókra és művekre vonatkozó konkrét megjegyzésekből azonban kiderül, hogy mégsem annyira negatív Lukács György véleménye a XX. század irodalmáról — sőt, bizonyos, avantgarde törekvésektől áthatott életművekről sem. Mert nemcsak Thomas Mann írói nagysága mellett tesz ismételt hitet, hanem a kortárs irodalomból kiemeli például Semprum Nagy utazását, Elsa Morante *Hazugság és varázslat* című regényét, az amerikai William Styron *Házam lángra gyullad* című művét. Sőt, a *Kurázi mama*, *A szecsuanai jólétek* Brechtjére is igent mond, akárcsak O'Neill művészetére. És természetesen most is hosszasan foglalkozik Szolzenyicinnel, az *Ivan Gyenyisoviccsal*, a „kincstári naturalizmus”-sal szemben győztes szocialista író realizmusával.

Lukács György ugyanakkor pontos különbséget tesz az esztétikai értékek között, s a szocialista és polgári irodalom ideológiai különbségeit nem tartja öszszetevészetének az esztétikai minőségével. „Volt idő, amikor a görög polisz haladottabb gazdasági forma volt, mint Egyiptom, és a görög természettudósok mégis elmentek Egyiptomba tanulni.”

A kortárs magyar irodalomból mindegyiknél Déry Tibor életművét emeli ki, világirodalmi rangúnak ítéli — s ez ismét ellentmond annak, hogy Lukács eleve elzárkózik az avantgardizmustól. A nyilatkozat egészét józan realizmus hatja át — nem csupán a szó esztétikai értelmében.

A négerék számaránya az amerikai városokban

(*Science*, 3818.)

Az egész észak-amerikai kontinenst ellepő vándorlási hullám olyan mértékben különbözteti el az amerikai fehéreket és fe-

ketéket, hogy ezen semmilyen törvény nem segíthet. Hogy ez a hullám tulajdonképpen milyen méretű, arra az 1960-as népszámlálás még nem adott kielégítő választ. A népszámlálás adataiból annyi mindenesetre kiderült, hogy sok amerikai nagyvárosban csökken a fehér és növekszik a színesbőrű lakosság száma. Sok városból elvándorolnak a fehérek. Ez köztudomású. De minthogy a természetes szaporulat 1960-ban a legtöbb helyen még kiegyenlítette a vándorlási különbözetet, a valóságban végbemenő változás arányait nem lehetett érzékelni. Farley, a Michigan Egyetem tanára és Taeuber, a Wisconsin Egyetem mellett működő Institute for Research on Poverty (szegénység-kutatással foglalkozó intézet) főmunkatársa 13, az ország különböző részein fekvő reprezentatív város népmozgalmát vizsgálta meg, az 1960 óta bekövetkezett eltolódás szempontjából.

A 13 város közül 7-ben a lakosság összlétszáma 1960 óta csökkent, 2-ben (a félmillió Buffalóban és a 200 000-es Providence-ban) a csökkenés meghaladta a 10 százalékot. Valamennyi város néger lakosságának arányszáma nőtt. A két kutató megállapításait alátámasztja a US Bureau of the Census (Országos Népszámlálási Hivatal) 1966. évi jelentése, mely szerint az elmúlt 6 évben az Egyesült Államok nagyvárosaiban kétféle fővel szaporodott a négerék száma. A legnagyobb metropolisokban a néger lakosság száma 21 százalékkal, a fehéreké pedig csak 9 százalékkal nőtt.

A megvizsgált 13 város közül 11-ből jelentős számú fehér költözött el 1960 óta. Clevelandból például 110 000 fő (a fehér lakosság 18 százaléka), Buffalóból 15 százalék, másik három városból legalább 10 százalék. Az elköltöző fehérek legnagyobb része 30 éven aluli, de jelentős az elvándorlás a 30—39 évesek között is, akik magukkal viszik gyermekeiket.

A városlakó négerék arányszámának gyors növekedése több okra vezethető vissza. Elsősorban a déli városokból vándorolnak a négerék északra. De ez csak az egyik jelenség. Számos nagyvárosban, melynek már a múltban is nagyszámú néger lakosa volt, aránylag kevés az új beköltöző. De a lakosság arányszáma ezekben a városokban is gyors és folyamatos eltolódást mutat a színesbőrűek javára, mivel a beköltözők többnyire 20—29 évesek, vagy még fiatalabbak. A fehér lakosság átlagos életkora Buffalóban 35 év, a négerké 21. Providence-ban a fehérek átlagos életkora ugyancsak 35, a négerké azonban csak 19. Rochesterben

1965-ben a fehér lakosság 15 százaléka, a négerek 44 százaléka volt 15 éven aluli.

A két szociológus tanulmányának célja tulajdonképpen annak kimutatása, hogyan viszonylik a négerek számának növekedése a lakóhely- és iskola-szegregációhoz. 1960 óta a négerek lakta szegregált (elkülönített) városnegyedek határai szükségszerűen kitolódtak, de ez mindig együtt járt a fehér lakosság elköltözésével. A színesbőrűek általában a városok belterületeit foglalják el, miközben a fehér lakosság egyre nagyobb számban költözik ki az elővárosokba. Szemben az ötvenes évekkel, amikor az északi és keleti városokban a lakóhely-szegregációban bizonyos enyhülés mutatkozott, a néger lakosság életkörülményeinek viszonylagos javulása folytán, ez a folyamat a 13 megvizsgált városban a hatvanas években nemhogy folytatódott volna, hanem ellenkezőleg: megállt, sőt, visszafejlődött.

Hogyan fog ennek a folyamatnak gátat vetni a lakóhely-szegregációt tiltó törvény: erre a kérdésre Farley és Taeuber még nem ad választ.

Az ember 2000-ben

(*Pravda*, 18 146.)

Az Egészségvédelem Nemzetközi Napját ezidén „Az egészség a jövő világában” témának szentelték. Ennek kapcsán a *Pravda* „Interjú a jövővel” rovatában I. Kasszirszkij akadémikus felvet néhány olyan kérdést, amelyek különösen foglalkoztatják az orvostudományt. Az antibiotikumok és a megelőző védekezés rendszeri segítségével ma már lényegében sikerült megszüntetni a legfőbb járvány terjedését és sok gyermekbetegséget. Közel járunk a tuberkulózis és a reuma leküzdéséhez. Ahol az egészségvédelmet nemcsak orvosi feladatnak tekintik, hanem állami és társadalmi intézkedések is biztosítják, nő az átlagos életkor. Nagy szerep hárul a gerontológusokra, akik nemcsak a hosszú élet, de a tevékeny, egészséges öregség kérdésével is foglalkoznak.

A rák gyógyítása egyelőre még az orvostudomány egyik legnagyobb gondja marad. Az elmúlt századdal összehasonlítva ma elterjedtebb, főleg, ha az abszolút számokat nézzük. Gyógyszeres kezeléssel, besugárzással és sebészeti beavatkozással történő gyógyítása sokat se-

gít, de nem nyújt biztosítékot e betegség kiújulása ellen. A feladat áttérni a profilaktikára, a védőoltás és a fiziológiai úton történő gyógyítás kiterjesztésére, az utóbbihoz azonban fel kell tárni a sejtek elváltozásait előidéző okokat. Remélhetőleg közel vagyunk a rák titkainak megfejtéséhez.

Komoly problémát jelent az emberiség számára a nagyvárosok levegőjének szennyezettsége. A szén égéstermékain kívül ma főleg a kipufogó gázok veszedelmesek, különösen ha nedvességgel és hideggel párosulnak, súlyosbítták a légszű és tüdő megbetegedéseit. (A híres londoni smog — köd és füst keveréke — a legjobb „kísérleti modell” ezen a téren.) Ma már széles körben tanulmányozzák a megoldás útját. A belső égésű motorok nélkül működő autók egyelőre még nem váltak tervezetből valósággá. Ugyancsak sürgős feladatot jelent a vízellátás megjavítása nemcsak a forró égi övi országokban — ahol a jövő században a tervvizet hatalmas méretekben fogják sőtlanítani —, hanem a mérsékelt égövön is, különösen a zsúfolt nagyvárosokban.

Rendkívül időszerű az „idegek kérdése”. A gépek megkönnyítik az ember életét, de ugyanakkor megfosztják izmait a szükséges mozgástól, ez pedig az idegrendszer túlterheléséhez vezet. Ha dolgoznak az izmok, javul a szervezet anyagcsereje és jobban működik a vérkeringés, ellenkező esetben nő az idegek feszültsége. Hathatós segítséget nem az elterjedt idegnyugtató-, serkentő- és altatószerek jelentenek, hanem a normális életritmus biztosítása, a sport és a turisztika kiterjesztése.

Napjainkban szembeötlő az eltolódás a vér összetételében: a hemoglobin mutatóinak csökkenése. Ez jelentkezik az egész világon, de különösen az ázsiai és afrikai országok népeinél. A Hematológusok Nemzetközi Szövetségének kezdeményezésére szakbizottság foglalkozik a problémával, és az elkövetkező két évtized egyik alapvető feladata lesz a vérben található hemoglobin mennyiségének növelése. Ennek fő eszköze minél több vas bejuttatása a szervezetbe, elsősorban táplálékban feloldva. A hangsúlyt a nők vérének „feljavítására” helyezik majd — náluk a hemoglobin mutatói általában még kisebbek, mint a férfiaknál. Ez annál inkább szükséges, mert a róluk való gondoskodás közvetlenül függ össze az emberiség jövőjével.